

A magyar palaeolith és tartozékai.

Irta: HERMAN OTTÓ.

Minden emberi tudásnak mindenkoron legfőbb tárgya volt és marad az ember maga — és valóban egyedül ő van hivatva arra, hogy önmagára világgosságot derítsen — ki is lehetne más?

A midőn a magyar palaeolithról kell röviden elmélkednem, lelkem visszazáll hatvannyolc évvel, abba az időbe a mikor a palaeolithról szóló tudomány megalapítója JAQUES DE CRÉVECEUR DU PERTHES¹⁾ befejezte nagy művét, mely a kelta régiségekről szól, melyet azután 1866-ban legfontosabb műve követett, amely az özönvíz előtti emberről tárgyal s két kötetben két kiadást ért el²⁾. A mű tárgyánál fogva a legóriásibb fel-tűnést keltve, ádáz ellenzésre talált és szegény BOUCHER DU PERTHES fejére majdnem az anathémaig érő tüzes menyköveket gyűjtött, azért, mert azt magyarázta, hogy a Sommevölgy fenyérein, szerintök sohasem élt óriás állatsontokkal együtt előforduló lapos, éles kovakövek ember kezének alkotásai, hogy tehát az ember egykorú azokkal a kövekkel és azokkal az állatmaradványokkal „a természet játékaival“ !.

Blasphemia, ergo anathema sit!

És hogyne! mikor százados, sőt évezredes vallásoktatás átította az emberiség előhaladott részét is azzal a tannal, hogy az isten szabott beosztás szerint és szabott időben teremtette a mindenséget és magát az embert³⁾.

És kevésbe mult, hogy szegény JAQUES mester nem halt meg vigasztalanul, hogy t. i. nem érte meg tanításának, az igazságnak diadalát; mert halála előtt mégis megérte, különösen azalatt a hatalmas nyomás alatt, amelyet akkoron DARWIN föllépése (1859) a fajok keletkezéséről, így az emberről is szóló tanítása ellenállhatatlanul gyakorolt.

BOUCHER DU PERTHES sorsa magyar földön is mintha kicsinyben ismétlődésre kelt volna. A folyó év februáriusában mult húsz éve annak, hogy a kir. magyar Természettudományi Társulat szakgyűlésén előterjesztettem „A miskolczi tűzkőszakóczák“ címén az első három tárgyat⁴⁾, amelyet alakjánál, kidolgozásánál; sőt a többi körülménynél fogva is,

¹⁾ Született 1788 Réthelben francia földön.

²⁾ Del homme antédiluvien et de ses oeuvres, 1860—1866.

³⁾ Mózsés genézise, mely ma is oktatás tárgya.

⁴⁾ Term. Tud. Közl. XXV. kötet 284 füzet 1893. 169—183 lap.

palaeolithnek tekintetem és leírtam, tehát mint elsőt a magyarok földjéről, amelyre nézve fennállott a föltevés, inkább tévedés lehetősége, hogy az ősember elterjedése magyar földre nem nyúlt át.

Mi természetesebb, mint az, hogy ellenem, a ki az ellenkezőt bizonyítottam, szintén ádáz harc indult.

De itt már nem játszott belé a genézis, mert az ellenfelek — a magyarok — a tudományból meritették fegyverzetüket: azzal érveltek, hogy a réteg, amelyből a tárgyak előkerültek, nem volt diluviális, a mi a palaeolith jellegnek főkritériuma. Ez az érvelés megdőlt; nem tarthatta magát a hivatalosan elrendelt felülvizsgálattal szemben, melyet DR. PAPP KÁROLY osztálygeologus a nála megszokott szabatossággal hajtott végre¹⁾, a midőn is kitünt, hogy a miskolci palaeolith szakócákat az erózió, az Avashegy tövén mégis megmaradt diluviumból ragadta másodlagos lelőhelyökre.

Magának a tárgyi palaeolithnek sorsa különösebb volt. Állításaim alapján a közelfekvő Bükkhegység barlangjai is vizsgálat alá kerültek, amelyet DR. KADIĆ OTTOKÁR geologus nagy kerületkintéssel hajtott végre, ki a Szeletabarlangban különösen a remek „nyilköveknek“²⁾ nagy számát fedezte fel és máig is valóban nagy eredményt ért el. E nyilköveknek nagy száma, egyenletes alakzata és részben a patina látszólagos hiánya, az osztrák kritikát odáig ragadta, hogy a „hamisítás“ szó csuszott ki a tollából. Ezt ragadtam meg mint okot, hogy egy külön és — elismerem — nagyon éles iratban e résszel végképpen leszámoljak.³⁾

Erre csend következett, azt hittem örökre; de tévedtem, mert ujabban ugyancsak osztrák támadóm, ki időközben a monakói fejedelem párisi intézetének tanára lett, egy nagyszabású mű kiadásába fogott, melynek címe „*Der Mensch aller Zeiten*“, a melynek első kötete be van fejezve. E kötet 158. és 310. lapján, ahol a palaeolithikumot tárgyalja, teljes mértékben elismeri a magyar kutatásnak helyes és így a tudományban érvényes voltát.⁴⁾

A harmadik és végső igazolás az, amelyet az 1911-ben Tübingában egybegyűlt palaeethnologiai konferencia nyújtott, amelyen DR. KADIĆ OTTOKÁR, teljesen felkészülve, részt vett⁵⁾. A konferencia oly tagok el-

¹⁾ „Miskolcz környékének geologiai viszonyai“ (M. Kir. Földtani Intézet Évkönyvei XVI. köt. 8. füzet 1907.)

²⁾ A francia palaeolithikusok „pointe à feuille de laurier“ alakzatú.

³⁾ Das Artefakt von Olonec und was dazu gehört. Budapest 1910. Selbstverlag.

⁴⁾ Azt nem is kell külön kiemelni, hogy a magyar palaeolith „*Oesterreich*“ szakaszba soroltatott.

⁵⁾ *Bericht über die palaeethnologische Konferenz in Tübingen 1911* redigiert von R. R. SCHMIDT. Braunschweig 1912, pag. 34–37.

ismerő hozzászólása után, a minő FORRER, BAYER, SZOMBATHY, R. R. SCHMIDT és másoké, a palaeolith jelleget felismerte, azt középeurópai „*Magas Solutréennek*“ határozta, DR. KADIĆ ásatásait pedig mintaszerűeknek és példaadóknak jelentette ki.

Ez a magyar palaeolithikum dióhéjba szorított története, mely a jövőre nézve e pillanatban egyet mindenesetre bizonyít, t. i. azt, hogy a kutatás pályája szabad, arról minden akadály, minden rög el van távolítva, meg van tehát okolva az öregnek, a leáldozónak az a kiáltása: **Előre Magyarok!**

Legsajátabb anyaföldünk, hazánk legnagyobb kincsének, az ember őstörténetének megállapításáról van szó, a mely érdekünk, de főkötelességünk is!

Be kell illeszkednünk más nemzetek kutatóinak láncába, a szerves kapcsolatot helyre kell állítani, mert ezzel bizonyítjuk be azt, hogy egyenlő, rangú, értékes része vagyunk az összességnek. És úgy, amint a munkafelosztásában részt veszünk — ne mkövetelődző demonstrációval, hanem teljes értékű tudományos eredményekkel — bizonyítjuk, hogy a jelenben vagyunk, a jövőben leszünk: mert élünk és akarunk.

Az ősemlék kutatása igazi, helyes alapon, tudományos törekvéseink legifjabb ágazata; de jó vezetés alatt, ruganyos, ifjú erők már eredményre is jutottak, melyet komoly areopag elismert. Bár így állanánk a többi szakban is!

E hármas jelszó alatt: *akarunk, dolgozunk és áldozunk* indul a Barlangkutatók szakosztályának folyóirata.

Budapesten 1913. március idusán.

A magyar barlangkutatás céljai és útjai.

Irta: KADIĆ OTTOKÁR dr.¹⁾

Bérces hazánk természeti szépségei közé tartoznak a barlangok is. Barlangjaink iránt mindeddig főleg a turisták érdeklődtek, akik előtt a barlangok mindenkor kedves és vonzó kirándulóhelyek voltak. A turista azonban nem azért megy a barlangba, hogy ott tudományos vizsgálatokat végezzen, hanem azért, hogy a barlangok természetképeiben gyönyörködjék, s ha a turista mégis barlangok kutatására vállalkozik, akkor

¹⁾ Előadta a Szakosztály alakuló ülésén 1913 február 20-án.

Über das Paläolithikum Ungarns.

Von: OTTO HERMAN.

Der höchste Gegenstand menschlicher Forschung ist und bleibt der Mensch selbst, und wahrlich, nur er ist berufen, Licht auf sich selbst zu werfen — denn wer könnte es sonst tun?

Nun ich eine kurze Betrachtung über die Paläolithe Ungarns anstellen soll, schweifen meine Gedanken zurück in jene Zeit vor achtundsechzig Jahren, als JACQUES DE CRÉVECEUR DU PERTHES¹⁾ der Begründer der Wissenschaft von den Paläolithen, sein großes Werk über die keltischen Altertümer Abschloß, auf welches sodann sein wichtigstes Werk folgte, das den vorsintflutlichen Menschen behandelt und zwei Auflagen erlebte²⁾. Das Werk erregte durch seinen Gegenstand das größte Aufsehen, es stieß auf grimmigen Widerspruch und zog über dem Haupte des armen BOUCHER DU PERTHES drohende Wolken zusammen, aus denen ihn fast der Blitz der Exkommunikation traf, alldies deshalb, weil er behauptete, daß die flach geformten Stücke von Kieselsteinen, die auf den Uferflächen des Sommetales in Gesellschaft von Knochen riesiger Tiere vorkommen — die der damaligen Ansicht nach überhaupt niemals gelebt haben — das Werk von Menschenhand sind, daß der Mensch also gleich alt mit jenen Steinen, mit jenen Tierresten oder mit diesen „*Spieleu der Natur*“ ist!

Blasphemia, ergo anathema sit!

Und wie denn nicht! was doch sogar der vorgeschrittenere Teil der Menschheit durch den Jahrhunderte, ja sogar Jahrtausende erteilten Glaubensunterricht von der Lehre, daß Gott das All und auch den Menschen selbst nach einem bestimmten Plane und in einer bestimmten Zeitfolge erschaffen hat, durch und durch getränkt³⁾.

Und wenig hätte gefehlt, so wäre Meister JACQUES dahingegangen, ohne den Triumph seiner Lehre, den Triumph der Wahrheit zu erleben; dennoch erlebte er den Sieg, vornehmlich unter dem gewaltigen Drucke, den das Auftreten DARWIN's, seine Lehre von der Entstehung der Arten, also auch des Menschen unwiderstehlich ausübte (1859).

¹⁾ Geboren 1788 in Réthel in Frankreich.

²⁾ De l'homme antédiluvien et de ses oeuvres, 1860—1866.

³⁾ Die Genesis von Moses, die auch heute noch gelehrt wird.

Als ob sich das Los von BOUCHER DU PERTHES in kleinem Maßtabe auch in Ungarn wiederholt hätte! Im Februar dieses Jahres sind zwanzig Jahre seit jener Fachsitzung der kgl. ungar. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft verflossen, in der ich unter dem Titel „Die Feuersteinbeile von Miskolcz“ die drei ersten Objekte vorlegte,¹⁾ die ich auf Grund ihrer Form, ihrer Bearbeitung, und auch der übrigen Umstände, als Paläolithen erkannte und beschrieb, die ersten aus Ungarn, bezüglich dessen Landes die Annahme bestand, daß es dem Urmenschen nicht zum Aufenthalte diene.

Nichts ist natürlicher, als daß ich, der das Gegenteil behauptete, heftig bekämpft wurde.

Hier hatte ich wohl nicht mehr die Genesis gegen mich, da sich meine Gegner in Ungarn mit der Wissenschaft bewaffneten: sie behaupteten, daß die Schichten, aus denen die Objekte zutage gelangten, nicht diluvial seien, was das Hauptkriterium des paläolithischen Charakters ist. Diese Einwendung wurde entkräftet; sie konnte der amtlich angeordneten Überprüfung, die vom Sektionsgeologen KARL V. PAPP mit der bei ihm gewohnten Genauigkeit durchgeführt wurde²⁾, nicht standhalten; diese Arbeit zeigte, daß die paläolithischen Beile von Miskolcz durch die Erosion aus dem am Fuße des Avas noch heute erhalten gebliebenen Diluvium auf ihre sekundäre Lagerstätte herabgeschwemmt wurden.

Das Los der Paläolithen selbst war schon eigenartiger. Auf Grund meiner Behauptungen gelangten auch die Höhlen des nahegelegenen Bükkgebirges zur Untersuchung. Dieselbe wurde von Dr. OTTOKAR KADIĆ mit großer Umsicht durchgeführt, der besonders in der Szeletahöhle eine große Anzahl prachtvoller Pfeilsteine,³⁾ entdeckte, und schon bis heute wahrlich bedeutende Resultate aufzuweisen hat. Die große Anzahl dieser Paläolithen, ihre regelmäßige Form, zum Teile auch der Mangel einer Patina bewog eine Autorität des Auslandes zu einer abfälligen Kritik und gab ihr sogar den Ausdruck „Fälschung“ in die Feder. Diese Gelegenheit ergriff ich, um die Angelegenheit in einer besonderen und — ich gestehe — sehr scharfen Schrift endgültig klarzustellen.⁴⁾ Meine Klarstellung war auch von Erfolg begleitet. Mein österreichischer Gegner, der mittlerweile Professor an dem Institut des Fürsten von Monaco in Paris wurde, schritt jüngst an die Herausgabe eines großen Werkes: „Der Mensch aller Zeiten“, dessen erster Band bereits abgeschlossen ist. Auf Seite 158 dieses Bandes, wo das Paläolithikum behandelt wird,

¹⁾ Természettud. Közlöny Bd. XXV, Heft 284. Seite 169—183. Budapest 1893.

²⁾ Die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Miskolcz; (Mitt. a. d. Jahrbuch der kgl. ungar. geol. Reichsanstalt. Bd. XVI., Heft 3).

³⁾ Die „pointe en feuille de laurier“ der französischen Paläolithiker.

⁴⁾ Das Artefakt von Olonec und was dazu gehört. Budapest 1910. Selbstverlag.

erkennt er die Richtigkeit, also wissenschaftliche Giltigkeit der ungarischen Forschungen in vollem Maasse an.¹⁾

Die dritte und endgiltige Rechtfertigung wurde der Sache in der 1912 in Tübingen abgehaltenen paläethnologischen Konferenz zuteil, an welcher auch OTTOKAR KADIĆ in jeder Beziehung ausgerüstet teilnahm. Die Konferenz erkannte den paläolithischen Charakter unserer Funde nach der Äußerung solcher Mitglieder, wie FORRER, BAYER, SZOMBATHELY, R. R. SCHMIDT u. A. an, bestimmte dieselben als mitteleuropäisches *Hochsolutréen*, und erklärte die Grabungen von Dr. KADIĆ als mustergiltig.²⁾

Dies ist die kurzgefaßte Geschichte des Paläolithikums von Ungarn, die für die Zukunft in diesem Augenblick jedenfalls das eine beweist, daß der Weg der Forschung frei, jedes Hindernis von demselben entfernt ist. Vollauf begründet ist also der Ausruf des scheidenden Alten: Vorwärts ihr Jungen! Es handelt sich um die Erforschung unseres urenigsten heimatlichen Bodens, des größten Schatzes unseres Landes, der Urgeschichte des Menschen; diese Forschungen zu fördern ist unser Interesse und zugleich unsere Pflicht!

Wir müssen uns einfügen in die Kette der Forscher der anderen Nationen, ein organischer Zusammenhang muß geschaffen werden, um zu beweisen, daß wir ein ebenbürtiger, gleichwertiger Teil der Gesamtheit sind. Und ebenso wie wir an der Arbeit teilnehmen, wollen wir nicht fordernd, nicht demonstrativ, sondern mit vollwertigen wissenschaftlichen Resultaten beweisen, daß wir da sind und sein werden: weil wir leben und leben wollen!

Die Erforschung des Urmenschen auf richtiger, wahrer Grundlage ist der jüngste Zweig unserer wissenschaftlichen Bestrebungen; bei guter Leitung haben junge, elastische Kräfte auch bereits Resultate aufzuweisen, die von einem ernsten Aräopag anerkannt wurden. Wären wir doch auch in den übrigen Fächern schon so weit!

Die Zeitschrift der Spelaeologischen Fachsektion möge ihre Laufbahn mit dem Spruch antreten: Wir wollen arbeiten, tüchtige Leistungen aufweisen und sind zu Opfern bereit!

Budapest, am 15. März 1913.

¹⁾ Es braucht kaum besonders hervorgehoben zu werden, daß die Paläolithen Ungarns in dem Abschnitt „Oesterreich“ behandelt werden.

²⁾ Bericht über die paläethnologische Konferenz in Tübingen 1911. Redigiert von R. R. SCHMIDT, Braunschweig 1912.